Kasvu ja vaikuttaminen -osasto 18.9.2023

Eduskunnan talousvaliokunta

U 23/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotukset Euroopan unionin finanssipolitiikan sääntöjen muuttamiseksi (Finanssipolitiikan säännöt)

SAK kiittää talousvaliokuntaa lausuntopyynnöstä, joka käsittelee Valtioneuvoston kantaa EU:n finanssipolitiikan sääntöjen kehittämiseen. kehittämistä ja uusien pelisääntöjen luomista. Lähtökohtaisesti SAK:ssa tunnistetaan tarve EU-tasoisten finanssipolitiikan sääntöjen kehittämiselle. Sääntöjen kehittäminen on niin EU:n, Suomen kuin palkansaajienkin etu.

Komission ehdotus ja siihen muodostetut kannat käsittelivät kolmea kokonaisuutta: ennaltaehkäisevien sääntöjen osaa, sääntörikkomuksia korjaavaa osaa sekä budjettikehyksiä koskevaa osaa. Ehdotuksella tavoitellaan velkakestävyydestä huolehtimista, talouskasvua, tarpeellisia investointeja ja rakenteellisia uudistuksia, kansallisen omistajuuden lisäämistä sekä sääntökehikon yksinkertaistamista.

Komission ehdotuksessa finanssipolitiikan sääntöjen kulmakivet ovat edelleen enintään 60 prosentin velkasuhteen sääntö ja enintään kolmen prosentin alijäämän sääntö. SAK kehottaa valiokuntaa pohtimaan, ovatko nämä säännöt tarkoituksenmukaisia. Kumpikin säännöistä on enemmän poliittinen kuin taloustieteellinen. Molempia sääntöjä on myös rikottu useissa maissa perustellusti esimerkiksi koronakriisin aikana. Jonkinlaisia finanssipolitiikan ankkureita tarvitaan, mutta niiden tarkka määrittely on erittäin haastavaa. Vaikka näistä säännöistä pidettäisiin kiinni, SAK korostaa, että uuden sääntökokonaisuuden tulisi olisi järkevä, tarkoituksenmukainen, oikeudenmukainen ja uskottava.

Ennaltaehkäisevä osa

Finanssipoliittis-rakenteellisten suunnitelmien varaan rakentuva sääntökehikko on lähtökohtaisesti kannatettava, koska julkinen taloudenpito vaatii unionissa jonkinlaista ankkurointia. SAK pitää positiivisena, että myös valtioneuvosto kannattaa tätä lähtökohtaa ja esimerkiksi huomio suunnitelmien kytkemistä hallituskausien pituisiksi on hyvä kansallisen omistajuuden kannalta.

SAK on myös aikaisemmissa lausunnoissaan tuonut esiin tarpeen säilyttää uusissakin sääntökehikoissa riittävää kansallista liikkumatilaa. Valtioneuvoston kannassa korostettiin tätä esimerkiksi sopeutusuran suunnittelussa, mikä onkin tärkeää nyt kun 1/20 sopeuttamisen säännöstä oltaisiin luopumassa. Koska eri jäsenmaiden velkasuhteet ovat hyvin eriytyneitä, 1/20 säännöstä luopuminen on realismia. Tällöin

kuitenkin korostuu kysymys siitä, miten nopeaa sopeutuksen tulisi olla kohti velan viitearvoja eri maissa?

SAK pitää hyvänä valtioneuvoston orastavan myönteistä kantaa toisaalta sopeutustahtien eriytymiseen, samalla kuitenkin kohdellen jäsenmaita mahdollisimman yhdenvertaisesti. Valitettavasti sopeuttamisen nopeutta koskevat yksityiskohdat jäävät kuitenkin komission esityksestä nähdäksemme avoimeksi. Näiltä osin SAK kannustaa valtioneuvostoa edellyttämään tarkempia yksityiskohtia esityksestä.

Valtioneuvoston kannassa lisäksi peräänkuulutettiin, että kansallista liikkumatilaa olisi tarpeen vaalia myös valittavien mittarien valinnassa. Myöhemmin kannassa kuitenkin puhuttiin tarpeesta käyttää mahdollisimman yhdenmukaisia mittareita unionin eri jäsenmaissa. Tältä osin valtioneuvoston kanta on ristiriitainen. Ymmärrämme tavoitteen, mutta käytännössä sopivien mittarien löytäminen on haastavaa. Jo 60 prosentin velkasuhde, jonka varaan finanssipolitiikan säännöt rakentuvat myös jatkossa, on ongelmallinen. Esimerkiksi Suomessa julkisen sektorin bruttovelkasuhde ja nettovelkasuhde ovat poikkeuksellisen kaukana toisistaan, mikä korostaa mittarin ongelmallisuutta Suomessa.

Valtioneuvosto tuo kannassaan esiin myös tärkeitä kriittisiä näkökulmia velkakestävyyden laskennasta ja tuloksellisuudesta. Lähtökohtaisesti yhden mittarin varaan rakentuva sääntökehikko voisi lisätä yksinkertaisuutta, mutta asiaan liittyy myös riskejä. SAK kantaa huolta siitä, että metodologisien yksityiskohtien varjolla voisi käytännössä rajoittaa Suomen kansallista liikkumatilaa paljon. Velkakestävyystarkastelu ei esimerkiksi saisi rajata jäsenmaata valitsemasta sellaista julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen tasoa, jota on uskottavasti mahdollista ylläpitää sopivalla vero-, kasvu- ja työllisyyspolitiikalla.

Valtioneuvosto ottaa myös kantaa investointeihin, peräänkuuluttaen niiden vaikutusarvioita velkakestävyyteen. Lisäksi kannassa tuodaan esiin ongelma, että investoinnit heikentävät lyhyellä aikavälillä velkakestävyyttä. SAK kuitenkin haluaa korostaa, että pidemmän aikavälin edellytyksiin pitäisi olla riittävää rohkeutta panostaa. Monien investointien kohdalla tarkkojen ja uskottavien vaikutusarvioiden laatiminen voi kuitenkin olla äärimmäisen vaikeaa tai mahdotonta. Tällöin myös velkakestävyyden kannalta ”sopivien investointien” määrittely on äärimmäisen vaikeaa. Tämä ei silti saisi olla peruste pitkän aikavälin investoinneista tinkimiseen.

Korjaava osa

Valtioneuvosto pitää myönteisenä komission esitykseen, että liiallisen alijäämän menettely säilytettäisiin pääpiirteiltään nykyisenkaltaisena. Toisaalta valtioneuvosto korostaa, että menettelyyn johtavan poikkeaman kokoa pitäisi tarkentaa ja menettelyn käynnistämisen automatisointia edistää. Myös SAK kannattaa poikkeamista koskevien sääntöjen

tarkentamista ja menettelyn käynnistämisen selkeyttämistä. On kuitenkin syytä huomauttaa, että liiallisen alijäämän menettely ei ole osoittautunut kovin voimakkaaksi pidäkkeeksi noudattaa sääntöjä, joten myös tältä osin saattaisi olla tarve kehittää menettelyä.

Komission esityksessä kuitenkin muokataan menettelyn rahallisia sanktioita, joita myös valtioneuvosto kannattaa. Käytännössä yksittäisten sakkojen suuruutta pienennetään, mutta sakkojen antamisen kynnystä madalletaan ja mahdollista yhteismäärää kasvatetaan. Koska mittavat rahalliset sanktiot voivat olla käytännössä epärealistisia toteuttaa julkistaloudeltaan heikoissa jäsenmaissa, ehdotettu linja on SAK:n mielestä perusteltu. Pienempien kertasanktioiden käyttäminen aiempaa matalammalla kynnyksellä voi olla perusteltua, mutta samalla myös muita sanktioimiskeinoja on syytä edistää.

Budjettikehysdirektiiviä koskeva osa

Valtioneuvoston kannassa peräänkuulutetaan, että hallinnollista taakkaa ja valvonnan päällekkäisyyksiä pitäisi välttää. Lähtökohtaisina periaatteina SAK kannattaa valtioneuvoston kantaa. Sääntökehikon yksinkertaistaminen ja keventäminen on myös yksi uudistuksen tavoitteista. Käytännössä voi olla kuitenkin järkevää vähintään mahdollistaa kansallisten viranomaisten kuuleminen finanssipoliittisrakenteellisten suunnitelmien laadinnassa. Jos viranomaisten hallinnollinen taakka on rasite, riittävien resurssien takaaminen viranomaisille on perusteltua.

Valtioneuvoston kannassa myös linjataan tiukasti, että ”finanssipoliittinen kapasiteetti ei ole ratkaisu kansallisten investointitarpeiden rahoittamiseen tai suhdanteiden vaihtelusta johtuvien ongelmien ratkaisuun”. SAK ei kannata valtioneuvoston linjaa, joka sitoisi erittäin tiukasti kansallista talouspolitiikkaa. Jäsenvaltioille on syytä mahdollistaa riittävä jousto reagoida pakottaviin kriiseihin, mistä koronapandemia on hyvä esimerkki. Lisäksi sääntöuudistuksen yksi keskeinen tarkoitus on mahdollistaa julkisia investointeja (ja rakenteellisia uudistuksia).

Valtioneuvosto myös ottaa kriittisen kannan EU:n elpymisvälinettä kohtaan, eikä vastaaviin järjestelyihin olla tulevaisuudessa valmiita. SAK kannustaa valtioneuvostoa pohtimaan vaihtoehtoja, millä keinoilla olisi mahdollista reagoida koko unionin laajuisiin syviin kriiseihin? EU:n reagointikykyä on syytä vaalia niiden tilanteiden varalta, joissa EU-tasoinen toiminta on tarkoituksenmukaisinta ja tehokkainta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry